

BİR ÇAĞCIL DEMOKRASİYİ ARAYIŞ (1)

Prof. Babri SAVCI

Batı dünyası bugün, temelinde burjuvadır. Onun temel ilkelerinden yo-
la çıkmıştır. Bunlar; liberal ve felsefi içerik olarak: Özgürlük - eşitlik - mül-
kiyet güvence - âdillik'tir. Bu ilkeler, siyasal ve yönetsel olarak da: Se-
çimle iktidar ve muhalefet teşkili; kararın, serbest resmi ve gayri resmi tartı-
şmadan çıkması; kararın ve uygulanmasının hukuk ile çevrilmesi gibi il-
kelerdir.

Burjuvanın bu ilkeleri, saf özlerinde liberaldir. Yani herkesedir. Her
hükümetedir. Herkes özgürlükten - eşitlikten - güvenceden - mülkiyetten-
âdillikten yararlanmalıdır der bu ilkeler.. Burjuva demokrasisinde her hü-
kümet, bu siyasal ve yönetsel ilkelere göre kurulup işler. Her iktidar da,
kararın bu serbest tartışım ve hukuksal kuralla bağlanma sürecine bağlı kalır.

Fakat giderek, bu liberal burjuva, kapitalistleşmiştir. Üretim sistemi,

1 Bu makale, Dr. Doğu Ergil'in İşçinin Yabancılaşması üzerine olan bir Paper'ı
ile benim Genel — İş Sendikasının organı Emek dergisinde yayınlanan «Ekonomik
Demokrasiyi Geliştirme» ve Ulusal — Özgürlükçü bir sosyalizm arama deneyleri» ad-
lı makalelerden geliştirilmiştir. Ayrıca, Türkiye Barolar Birliğinin 28 — 30 kasımda
Ankarada yaptığı «Hukuk — Ekonomi» adlı kongre, — sempozyumunda geçen tartışma-
lardan edilebilmiştir.

daha 14. yüzyıllardan beri artı değeri, ona bırakmağa başlamıştır. Bilimsel ve teknik devrimler, üretimi çoğaltmıştır. Bundan doğan çoğalmış artı değer de burjuvanın elinde birikmiştir. Çünkü, başlangıcından beri siyasal ve yönetsel süreç, burjuvanın denetiminde ve tekelinde kalmıştır. Bunun sonucu, üretim süreci ve onun verisi olan artı değer birikimi de burjuva tekelinde kalmıştır. Bu da burjuvayı gittikçe büyütürken tüm kapitalistleştirmiştir.

Kapitalizmin özü, bir yandan, gelişen bilgi ve tekniği kullanarak, üretimi arttırmaktır; öte yandan da, siyasal ve yönetsel aracı kullanarak, artı değeri kendinde tekelleştirmedir. Onun amaç ve taktiği de şudur: Üretim güçlerini ufalamak; onu, sonsuza giden iş bölümü teknikleri ile üretim sürecinin basit vidaları haline getirmek; bu teknikler sayesinde, büyük bir işsizlikler ordusu yaratmak, işliler ile işsizler arasında bir işe kavuşma rekabetini körükleyerek, tüm emeğin ve emekçilerin bütünleşmesini önlemek; emeğin, sendikacılık yoluyla başlattığı savaşı, her zaman bir basit ücret sorunu halinde tutup, bu konuda zaman zaman vereceği ödünlerle bir görece doyumu sağlayarak emeğin bilinçlenmesini ve eyleme dönüşmesini önlemek; böylece, emeği de, kendi denetimi altında tuttuğu bu düzenin bir parçası haline getirerek, onu da mutlak olarak, kendi denetim alanı içinde tutmak...

Ama sonuç nedir? Artı değeri üretenlerin, üretim sürecine ve topluma yabancılaşması ile artı değer tekelleşmesi arasındaki çelişki doğan bir kargaşalık *bir didişme, bir savaş...*

İşte batı, bu savaştan kurtulmanın yollarını arıyor. Günlük çatışmaların üstüne çıkarak, kargaşalığa son vermenin yollarını bulmak istiyor.

Bu arada kimi güncel boğuşmalar, onu elbette az çok önüyor. Fakat batı, arama yolundan dönmüyor da.. Örneğin dünya Birleşik Amerika'nın Akdenize Mısır'ın aracılığı ile yerleşmesinden doğan sorunlarla uğraşmaktadır. Keza Faslıların Sahradaki zengin maden kaynaklarını bir sivil kitle devrimi ile elde etme manevraları da Batıyı uğraştıracak niteliktedir. Türkiye'nin yumuşak karnı olan Kuzey Akdenizde, Kıbrıs üzerinden bir bıçak yememek için gösterdiği çabalar da Batı dünyasını uğraştıran oluşunlar arasındadır.

Daha böyle birçok sorun sayılabilir. Fakat bütün bunların üstünde, Batı kapitalizmin kötülüklerinden sıyrılmanın düşünsel ve eylemsel geliş-

melerini aramaktan vazgeçmiyor. Örneğin, biraz ilerde a;ıklayacağımız üzere, Portekiz ve Hindistan'da birşeyler oluyor. Bunlar aslında Batının, demokratik ve sosyalist bir hükümet arama çabaları olarak görülmek gerekir.

Portekiz'de, nerede ise yarım yüzyıla yaklaşan bir faşizmin içinde bile erimemiş demokratik - sosyal düşün akımları ve eylem örgütleri, sosyalizm içinde, sosyalizme yönelmiş bir demokrasiyi kurma çabaları gösteriyor. Bu yüzdene Portekiz terliyor, sıkıntı çekiyor, ulusal enerjisini harcıyor, ama bu sosyalizme yönelmiş bir çağcıl demokrasiyi arama çabalarını durdurmuyor. Öyle ki, onu bir yandan aslında kapitalizmin bilinen birer türü olan akımlardan korumaya uğraşırken, bir yandan da, Stalinci - Merkezi diktacı - bürokrat ve teknokrat egemenlikçisi komünizmlerden ırak tutmağa, kendi aradığı demokrasisini bu merkezi diktarcılığın özgürlüksüzlük ağına düşürmemeğe çabalıyor,

Hindistan'da, önceleri Bayan Gandhi'nin bir diktası gibi gösterilen bir silkiniş içinde, Batı türü bir demokratik yapı üzerinde sosyale yönelmiş bir toplumun çırpınıları görülüyor.

Bu Hindistan ve Portekiz olayları, belki, gene kapitalizmin birer türünü gerçekleştirmekle yetinebileceklerdir. Ama oralardaki aramalar sosyalizme yönelmiş bir çağcıl demokrasiyle olan yönelmeyi kuvvetlendirici öğeleri taşımaktadır. Şöyle ki:

HİNDİSTAN: Bu ülke, resmen koruyucu gibi gözüken bir dış emperyalizimden ancak bir çeyrek yüzyıldan beri kurtulmuş durumdadır. Batı örneğinde parlamenter demokrasi kurmuştur. Bu bakımdan Batılı sayılır: Hindistan bunun sorunlarını, bir tür «plânlı sosyalist yöntem»le çözmeyi düşünmüştür.

Bu toplumun çoğulcu parlamenter demokrasisinin siyasal yapısı, anayasası ile, iyi bir hukuksal düzenlemeye kavuşmuştur. Onun içindir ki, bu çok karmaşık ülkede çıkan savısız bunalımlar, bu ülkeyi çöktürememiştir. (fakat bu çökmemesinin temeldeki bir nedeni de şudur: çağdaş demokrasiyi ayakta tutan emek - aydın güçlerini siyasal karara varma sürecine ortak kıtması.. Bunu temsil eden partinin, siyasal yapının temeldeki öğelerinden biri olması..)

Bu temel sayesinde, ekonomiye ve sosyal yaşama, az çok, bir tür «plânlı sosyalist toplum» getirilmiş olması ve böyle bir politika izlenebilmiş olması..)

Fakat, bu ülkede geleneksel yapı da henüz arıtlanamamıştır. Bu nedenle plânlı sosyalist toplum yapısı girişimleri içinde bile, özgürlükçü-çoğulcu parlamentarizmin güçleri, özgürlükleri sırf kapitalist anlama doğru

çekmişlerdir. Bu yüzden yerli iş çevrelerinin uluslararası sermaye tekelinin ajanı olarak Hindistan Ekonomisini sömürme alışkanlığı, ortadan kaldırılamamıştır.

Bu yüzden, parlementer demokrasi, Hint kalkınmasını sağlayacak olan bir mekanizma olarak işlemede, engellere çarpmıştır. Hint parlamentarizmi; emek - aydın gücü bu ülkede bir siyasal etkinlik kazandığı halde, kalkınma gene başarısızlamamıştır.

Şu olmuştur: Bir yandan plânlı sosyalist toplum ekonomisi, gide gide, ancak, bir devlet kapitalizmine varmıştır. Bir yandan da, büyük kapital - yabancı kapital - küçük burjuva egemenliği halinde gelişen bir iş çevresi tekelî doğmuştur. Bu iş çevresi giderek; bütün Hint ekonomisini bir mutlu azınlık yararına işletme şeması kurmuştur. Basın ve siyasetçiler ile partilerin bir bölümü buna hizmet etmiştir. Bu durum içinde, bir üçüncü yandan da, tamamlanamayan tarım reformunun köylerde yarattığı husuzsuzluk bayan Gandiyi sert uygulamalara ve yasaklara itmiştir.

Bayan Gandiyi kapital sınıflarına dayalı mutlu azınlıkların parlamenter demokrasiyi sırf kendi çıkarlarına kullanmalarını önleyecek siyasal önlemlerle yasaklar düşünmek zorunda kalmıştır. (Bu iyi niyeti sürdürüp sürdüremeyeceği, bir kişisel iktidar yoluna sapıp sapmayacağı bir büyük sorgu işareti halindedir).

Bayan Gandhi'nin bu hareketi, parlamenter ölçülerine sığmamaktadır. Fakat şimdilik denebilecek olan şudur: Demokrasi ölçülerine sığmayan hareketler, bir zorunluğun itişiyi ortaya çıkmıştır. Plânlı bir sosyalist yöntem kurma amacıyla, çoğulcu parlamentarizmin içinde gelişen yerli ve yabancı sermaye çevreleri çatışmıştır.

Bu çatışmadan, bir iş çevreleri tekeli fıskırmıştır. Bu da demokrasi aleyhine önlemlere gidilmesini doğurmuştur. Bayan Gandhi, kendi seçim yolsuzluklarını örtbas etmek için demokrasiyi kaldırıp, diktaya gitmiş demek, çok yüzeyde bir değerlendirme olur. Demokrasi aleyhine önlemlerin, temeldeki bir çatışmadan doğduğunu düşünmek gerekir.

Şimdi Hindistan, demokrasi yolu içinde bir sosyalist toplum olmayı aramaktan vazgeçemez. Ama bunun yolunu bulmak da zordur. Hindistan, şimdiki, bu zorluğun içinde bulunmaktadır. Bayan Gandhi, demokrasiyi faşizme döndürmeyi geçerse, elbette batar. Çünkü 30 yıllık egemen tarih çizgisi, Hindistanda, demokrasi içinde sosyalist toplumu aramaktır. Ülkelerin tarihsel çizgisine ters düşenler, eninde sonunda batar. Türkler için Hindistandaki öz olay ve ondan çıkacak ibret budur.

PORTEKİZ'E gelince: Bu ülkede elli yıllık faşizm; toplumun tabanının

da yaşamını sürdüren ve gelişen sosyalist inanç ve gereksinme tarafından arıtılmıştır.

Burada sosyal hareket; türlü aşamaları deyimleyen başlıklar altında ve partiler içinde toplam % 76 halk oyu toplamıştır.

Fakat, bir türlü, bir birleşik strateji, bir birleşik politika, bir birleşik yönetim biçimi üzerinde birliğe varılamamıştır. Anlaşmazlıklara düşülmüştür. Bu anlaşmazlığın çizgileri şöyle gözüküyor:

A — Komünistlerin savı ve politikası şudur: Portekiz, 50 yıl faşizm içinde yaşamıştır. Bu süre içinde halka, ancak komünizm düşmanlığı öğretilmiştir. Böyle bir ülkede, topluluklar, devrimci atılımlara gereken yakınlığı ve olgunluğu gösteremediler. Onun için, ülke aşamaları hızla atlama lıdır. İhtiyatla, Doğu Avrupa örneği bir yönetim kurmalıdır. Bu yönetim, halkın içinden çıkan halk konseylerine dayanarak bir otorite kullanmalıdır. Bunu yapmayıp da, sulandırılmış bir Avrupa örneği sosyal demokrat çizgi izlenirse, faşizmi gideren ve sosyalizm getirecek olan devrim tehlikeye girer. Çünkü gericiiler - sağcılar - faşizm özlemecisi yerli ve yabancı sermaye çevreleri bu sulandırılmış rejimden yararlanarak faşizmi geri getirirler (Bu akımın önderi Cunhal'dır.)

B — Sosyalistlerin savı ve politikası da şudur: Yukarda anlatılan bu görüşle aslında bir «Stalinci sol»a açılış teşkil eder. Bu akım Portekizde tepeden inme bir yönetim kurmak ister. Halk Konseyleri sözü bir laften ibarettir. Halk Konseyleri, aslında, % 76'lık devrimci bir kitle olan halkı, bu tepeden inme yönetimin içinde atıl bir kitle haline sokmaktır. Çünkü kurulmak istenen, sözde bu Konseyedeyalı bir bürokrasi diktasıdır.

Oysaki halk, Nisan seçimlerinde böyle bir bürokrasi diktasından kurtulmak istemiştir. Ama şimdiki Üçlü Yönetim, Stalinci bir komünizm - hatta onun gölgesi altında bir faşizm - uygulama yolundadır.

Portekiz için en iyisi şudur: Batı Avrupalı bir sosyal demokrasiyi, bir rötüşten, bir düzeltmeden geçirerek, onu bir yerli sosyalizm haline getirmek..

Bu yerli sosyalizm, bir devrimci süreç teşkil etmelidir. Onun içinde de, halkın oy potansiyelini, herşeyin üstünde tutmalıdır. Uzun süre açık bir faşizm altında kalmış olan bir ülkede, halkın sesini ve iradesini aramaktan vazgeçmemelidir. (Bu akımın önderi Soarez'dir.)

C — Uzlaşmacıların görüşü ve aradıkları da şudur: Yukarda özetlenen bir görüş «sol»un içindeki bir çekişmeyi gösteriyor.

Bu çekişme, faşizmi arıtlayan ve portekize sosyalizimi getiren, getirecek olan devrimin dinamik gücünü (Silahlı Kuvvetleri Kareketi'ni) rahatsız etmiştir. Hatta bölmüştür.

Sosyalistlerin görüşleri, ancak, birburjuva reformculuğuna varabilmelerini öneriyor: Üçlü yönetim içinde kadro, halktan kopmaktadır. Böylece, Silahlı Kuvvetler Hareket'inde halka olan vaatlerini yerine getirici olamıyor.

Sosyalistlerin görüşleri, ancak, birburjuva reformculuğuna varabilir. Bu portekize yaramaz. Onun için, sosyalistlerin önderi Soares bunu anlamalı ve böyle bir burjuva reformculuğunu açıkça reddetmelidir. Kendisini ancak o zaman destekleriz.

Başbakan Concalves'de, komünistlerin bir stratejisinin aracı haline gelmektedir. Bu komünist strateji, tepeden inme bir bürokratik kolektivizmi, taşızan yöntemlerle kabul ettirme hareketidir. Bu hareket içinde, yalnızca komünist yöneticilerin etkisi ve denetimi işleyecektir. Oysaki, faşizmden henüz çıkmış bir halka böyle tepeden inme ve içinde yalnızca komünist yöneticilerin denetimi olan bir yol uygulanamaz. Biz, sosyalizm için savaşıyoruz. Bu sosyalizm insanın insanı sömürmesine son verecek bir toplum kurmadır. Buna, devrimci de olsa, bir azınlığın, sekte ve şiddetli olan kendi düşüncelerini herkeze kabul ettirme zorlamaları ile varılamaz.

Bu kuralın yerine uygulanacak kural şöyledir: Bütün güçlerden, bütün partilerden geniş ve sağlam bir toplumsal blok kurulmalıdır. Böylece, siyasal bir çoğunluk elde edilmiş olur. Bu siyasal çoğunluğa dayanan örnek, halkın gereksinme duyduğu temel güveneveyi sağlar, hak ve özgürlükleri getirir.

Bu görüşleri, bir uzlaşmacılar grubu benimsemiştir. Onlar, hem Avrupa sosyal demokrasi örneğinin Portekizi götürebileceği bir burjuva reformculuğuna düşmekten kurtulmayı düşünmüş oluyorlar; hem de bükrat — diktacı bir komünizme düşmemeyi de öngörmüş oluyorlar. Portekiz'e özgü olacak olan çoğulcu bir toplum yapısı içinde, özgürlükçü — ulusalcı bir sosyalizmin örneğini düşünüyorlar.

Bu konuda İtalya'da da ilginç gelişimler olmaktadır. Üç sol parti, orada da sosyalizme yönelmiş bir demokratik yapı çabaları içindedir. Vakiya bu üç sol parti her noktada birbiriyle uyuşmamaktadırlar. Ama buna karşın liberal görüşe büyük yaklaşımlar göstererek, onun kapitalizmde de geçerli olan kimi temel kurumlarını yumuşatma yolunu aramaktadır. Böylece İtalya, diktahan ve bireysel özgürlük kısıntılarından kurtulmuş bir demokratik kuvvetler sosyalizmini arama çabalarına hız getirmiştir denebilir.

Bunlara Batı Avrupanın kuzey kesimindeki bir gelişimi de, bir araştırmayı da eklemek gerekir. Vakiya bu araştırma, temel yapısında kapitalizmin bir türü olmakta ısrar edecek gözükmektedir. Fakat onu da şimdiye kadar bilinen kapitalizmin ötesini arama niteliği dolayısıyla, sosyalleşmeciliğin yanına koymak gerekir. Söyle ki: Batı Avrupanın kuzey kesimindeki üç devle-

tin başkanları (Avusturya — Alman — İsveç Başbakanları) birleşik bir doktrin programlaşması meydana getirme yoluna girmişlerdir. Önümüzdeki aylarda ve yıllarda bu üç ülkenin sorumluları, kapitalist çerçeveyi tümü ile imha etmeden, ama kapitalizmin şimdiye kadarki türlerinde bambaşka olacak olan bir doktrin programlaşmasının içeriğini, sınırlarını aramaktan vazgeçmiyeceklerdir. Şimdiden vardıkları bazı sonuçlar belirlemeye başlamıştır. Bu sonuçlara bakılarak girişimlerinin adı da daha belirgin olmuştur: «Ekonomik Demokrasi.»

Batının bu kesimi, Batının şimdiki siyasal mekanizması içinde yeni bir sosyal — ekonomik tutum ve davranış arama girişimine ekonomik demokrasi demektir. Bu hareket, çok önemli olma istidadındadır. Dünyanın, bu önemi ve istidadı iyi kavraması gerekir. Kanımca bu hareketin önemi, onun, sırf kuramcılardan çıkmamasından başbakanlık gibi demokrasilerin en yüksek sorumluluk yerini dolduran üç eylemsel (fiili) politikacının da işin içinde olmasından gelmektedir. Öyle görülüyor ki, bu üç başbakan yarın iktidar almaktan çıksalar bile, hareket, batı dünyasındaki şimdiki kapitalizmden yaka silkenlerin bekleyişleri arasına girmiştir. Onun için denebilir ki bu akım sürecektir.

Fakat sürececek olan bu akımın, kimi kapitalizm bağnazlar tarafından yozlaştırılması olasılığı vardır. O zaman bu da bizim «ortanın solu» cıların en köktencilerinin belirttiği gibi «kapitalizmin, kökeninde değil, sonuçlarında uğraşmakla yetinen» bir sağırtımacılık olarak dumura uğrar kalır. Bununla beraber bir bölüm düşünürler ile politikacılar; Avusturya — Alman — İsveç Başbakanlarının eylemsel öncülüğünü yaptıkları bu devimini geliştireceklerdir. Onu, özellikle Portekiz'de ve İtalya'dan aranan «demokratik güçlerin birleşmesiyle işletilecek olan diktasız, bürokrasi ve teknokrasi egemenliğinden kurtulmuş, çalışanların işi ve mülkiyeti denetimi yerine gelmesi» ile rayına oturmuş bir sosyal hareketlenme bütünleşmesi olarak geliştireceklerdir.

Bu önemi ve istidatları anlamak için, sanıyorum ki, işe önce demokrasinin türlerini incelemekten başlamak gerekecektir.

Demokrasiler; çağcıl dünyada klasik daha doğrusu siyasal demokrasi sosyal demokrasi — endüstri toplumunda ekonomik demokrasi denen kalılardan geçmektedir. Böyle aşamalar atlamaktadır.

Klasik, daha doğrusu siyasal demokrasi, burglarda (kentlerde) doğan yeni bir dinamik sınıfın eylemleri ile gelişmiştir. Ve üretim araçlarını, ilişkilerini, doğuracağı sonuçları burjuvanın kontrolunda tutmaya yönelmiştir. Batı Avrupada sanayi devrimleri ile bu burjuvanın egemenlik olayı kuvvetlenmiştir. Sanayi devriminin olanakları, giderek, burjuvayı ham madde kaynağı bulma, yeni pazarlar yaratma yoluna itmiştir. Bu su-

retle, burjuvanın ekonomik öğretisi olan kapitalizm, emperyalizmle bütünleşmiştir. Daha doğrusu kapitalizm, emperyalizme dönüşmüştür.

Bu da, içerde ve dışarda, burjuva sınıfının, üretim ve üretici güçler üzerindeki egemenliğini arttırmayı, denetimini ağırlaştırmayı yaratmıştır.

Siyasal demokrasi, 1789 Fransız devrimi ile insanlığı «özgürlük — eşitlik — güvence — mülkiyet — âdillik» ilkelerine, kavramlarına yüceltmıştır. Fakat giderek sınıfsal yönde belirginleşmiş olan ve çağcıl teknokrazi sayesinde hem verimi artmış, hem yönetimi merkezleşmiş bulunan kapitalizm bu ilkelerdeki, bu kavramlardaki yücelligi aşındırmıştır. Onu tekelleştirmiştir. Yani özgürlük de — eşitlik de — güvence de — mülkiyet de ve nihayet âdillik de, üretimin, üretim güçlerinin egemeni kontrolcusu tekeli elinde toplayan burjuvanın özgürlüğü — eşitliği — güvencesi — mülkiyeti — adilligi olmuştur.

Bunun sonucu olarak siyasal demokrasinin genel irade; onun temsilciler eli ile bir siyasal iktidar yaratması; bu siyasal iktidarın, temsil ettiği genel irade kadar egemen olması; ama ne de olsa, günlük eylemsel siyasal iktidar olgusunun bir hukuk alanında meydana gelmesi; hukukun dışına çıkılmaması ilkeleri teorideki çekiciliklerini edimler (pratikler) alanında yürütememişlerdir. Ekonomik olayın, bir sömürü olayından ibaret kaldığı anlaşılmıştır. Üretime, üretim ilişkilerine egemen olan ve onları denetleyen finans kapital burjuvasının; emeği ve çalışma sürecini denetlemesi ve sömürmesi olmuştur. ekonomik olay..

Bunun sonucu olarak siyasal demokrasi, ya da klasik demokrasi genel seçimler yapsa da; bundan bir parlameto — hükümet ikiliği çıkarsa da; bu ikilik, adı geçen özgürlükleri koruyamaz olmuştur.

O zaman demokrasi yeni bir aşamaya yönelmiştir: sosyal demokrasi...

Bu sosyal demokrasi, önce bir hukuksal içerik kazanmıştır. Bu, devletin «maddi hakkaniyet» devleti olması demektir.

Siyasal demokraside seçimler olurdu. Parlamentolu — hükümetli bir iktidar gücü meydana gelirdi. İdare, günlük eylemsel siyasal iktidar olaylarında kanuna bağlanırdı. Bağımsız mahkemeler de idarenin ve siyasal iktidarın kanuna bağlanışının bekçisi rolünü oynardı. Ama bütün bunlara karşın, siyasal iktidar, gene de ülkede haklılığı tam olarak sağlamış olmazdı, olmayabilirdi. Yani tüm bireylere, insanlık onfrunun gereği olmak üzere özgürlüğü-eşitliği - güvenceyi - mülkiyeti - adilligi bütün gerekleri ile sağlayamamış olabilirdi.

Çünkü çağımızda öyle bir «teknik» ortaya çıkmıştır ki, özgürlük de, eşitlik de, güvence de, bu tekniğin içinde, önceden biçimlenmektedir. Bu böyle biçimlenmedir ki, sosyal ve ekonomik açılardan zayıf — yoksul — yoksun olanlar, özgürlükten — eşitlikten — güvenceden — mülkiyetten — adil

likten irak düşerler. Ve bütün bunlardan yoksun kalırlar.

Öyle ise devlete, işte bu iraklığı kaldırmak düşer. Ekonomik ve sosyal açılardan zayıf olanları, özgürlüğe — eşitliğe — güvenceye — adillığe yaklaştırmak gerekmektedir. Onları, duydukları yoksunluktan kurtarmak gerekmektedir. Hakkaniyeti sağlamak, ancak böyle olur. Bu hakkaniyeti sağlamak için devletin işe karışması, bireylere birtakım olanaklar sağlaması gerekir.

İşte burada karşımıza, sosyal demokrasi denen aşama çıkar.

Bu sosyal demokraside devlet, yaşamın her yönüne karışarak, önce bireyin tam istihdamını ve iş gücünü kullanmasını sağlayacaktır. Sonra onun bu istihdamının karşılığı elde etmesini, bunu güvenlik ortamı içinde çalışarak ve çalışmasının sonuçlarını güvenlik içinde toplayarak elde etmesini sağlayacaktır. Daha sonra da, kişi elinde olmayan nedenlerle çalışamayacak duruma girince onun, gene de insan onuruna layik bir düzeyde yaşamasını sağlayacaktır.

Kabul etmek gerekir ki sosyal demokrasi siyasal demokrasiye göre bir aşamadır.

Siyasal demokrasi; bireyin yaşam — özgürlük — mülkiyet — eşitlik — güvence gibi gereksinme duyduğu ötelere, mutlakiyet devletine karşı koruma savaşından doğmuştur. Kişinin bu öğelerini yani bu özgürlüklerini ve mülkiyetini en iyi koruma yolu da burjuvanın iktidar olması suretiyle gerçekleşebileceğinde, siyasal demokrasi, aslında, işte bu burjuvanın hükümetini, devletini kurma gibi siyasal süreci işletmiştir.

Ama bu süreç, giderek, temelde ve genişliğinde yalnızca burjuvanın süreci olmuştur. Hatta burjuvanın içinde de üretimi ve üretim ilişkilerini yukarı düzeyden denetleyen katagorilerin süreci olmuştur. Böylece siyasal demokrasi yetersiz görülmüştür. Bu yetersizliği gidermek için demokrasinin sosyal demokrasi denen aşamasına gidilmiştir. Bu yeni aşamada; özgürlüğün den — eşitliğinden — güvencesinden — mülkiyetinden — adillikten, burjuvanın sömürüsü adına burjuva hesabına soyundurulmuş bulunan tabakaların yaşayabilmelerinin demokrasisini kurma amacı güdülmüştür.

Bu sosyal demokrasi; iş işçi açısından oldukça önemli sonuçlar doğurmuştur: İş koruması, iş süresi, iş ücreti, iş koşulları, çalışmadığı zamanda yaşam koruması konularında ileri tedbirler getirmiştir.

Fakat bu kez de modern teknolojinin uçsuz bucaksız gelişmeleri ekonomik ve sosyal yaşam dünyasına öyle etkiler getirmiştir ki, bunun sonucunda, burjuvanın egemenliğinden daha yoğun ve ağır bir başka egemenlik çalışanların omuzları üzerine çökmüştür.

Bir ağır yük olan bu egemenlik de, aslında, kapitalizmin özünden gelmektedir.

Kapitalizmin özü, artı değeri kendinde toplayarak ve onun kendi hesabına üretime vurarak büsbütün zenginleşmektedir. Modern teknik bu hususta kendisine çok yaramıştır.

Modern teknik işi, iş günün üretim işlemlerini öyle bir düzenlemeye bağlamıştır ki bunun sonunda işçi basit bir alet haline gelmiştir. İşçi, siyasi demokrasinin ilk evrelerinde emeği aranan bir uzman idi. Şimdi teknolojinin gelişmesi ile o, uzmanlık niteliklerinden soyunmuştur. Makinenin basit bir parçası haline dönüşmüştür. İş, bir somunu bir yere takip üz kez döndürmek gibi mekanik bir hale düşmüştür. Bu suretle uzman işçilik, tarife karışmaya başlamıştır. Uzman işçiler yerine, birbiriyle kolayca rekabet edecek vasıfsız işçiler doğmaya başlamıştır. Ekonominin teknikratları, yürüttükleri bilimsel gelişmelerle üretimi bir seri mekanik işlemler toplamı haline getirmişlerdir. İşçi, bu mekanik işlemlerin yapıcısı olarak, kendisinde basitleşen bir mekanizma olmuştur. Yaptığı iş bilgiye uzmanlığa fazla gerek duyurmayan basit bir mekanik ameliye haline dönüşmüştür. İyi bir işçi olmak için eğitime ve hünere gereksinme kalmamıştır. Eğitim ve hüner gereksizliği, işçide bilinç gereksizliği de doğurmuştur. İşçi, eğitimden, hünlerden, bilinçden yoksun kitlelerin içinde bir birey olmuştur. İşçi kitleleri büyümüştür fakat bunlar basit birer araç haline girmiş bireylerden kurulu güçsüz kitlelerdir. Asıl güçlüler, ekonominin bürokratları ile teknokratlardır. Bunlar bilimsel gelişmelere koşturarak işi örgütlerler ve yönetirler. Kendileri, işin beyni olmuşlardır. İşçi kitleleri de, fazla bilgiye, hünere, yani beyne gereksinmesi olmayan aletlerdir.

Vakıa, ortada sosyal demokrasi vardır. Ve bu sosyal demokrasi, makinenin bir parçası haline girmiş olsa da işçiyi ve işçi kitlelerini korumaktadır. Onlara, özgürlük eşitlik vesaireyi sağlama ve ayrıca karmaşık ekonomik ve sosyal hayatın tehlikelerinden onları korumak görevini yerine getirmeye uğraşmaktadır.

Fakat üretim, bu kez, müthiş bir nüfuz kazanan teknokratların ve bürokratların egemenliği altında kalmıştır. İşçi bir yandan sermaye birikimini tekeline sahip kapitalistin baskısı altına düşmüştür. Öte yandan da işin beyni ve yönetici müdürü olan teknokrat ve bürokratların baskısı altında kalmıştır. Böylece sosyal demokrasi evresinde, bile, işçi çifte baskının altında bunalmakta devam etmiştir.

İşte şimdi onu tekrar nefes alır duruma getirmek üzere işe «Ekonomik Demokrasi» karışmıştır: Onu bir yandan sermaye tekelinin sahibi kapitalistin önünde; bir yandan da işin beyni ve müdürü olan teknokrat ve

bürokratların karşısında, yeniden ve daha şiddetle duyulan bir korumaya kavuşturmak için.

Çünkü sosyal demokrasi evresinde devlet, esas itibariyle, ekonomik kurumları ele almış onlara müdahalelerde bulunmuştur. Ayrıca işçiyi de korumuştur. Ama öte yandan da kapitalistin elindeki sermaye birikimi bütünü artmaktadır. Ayrıca bilimsel gelişmeler sayesinde tekrokrasi iş yöntemlerine ve dolayısıyla işçiye çok egemen duruma gelmiştir. İşte sosyal demokrasi bu sermaye birikimciliğinin artması ve yoğunlaşması karşısında fazla birşey yapar olmaktan uzak kalmıştır.

Sermaye birikimciliği ile teknokrasinin üretim üzerinde kurduğu egemenlik müthiş bir tüketim toplumu yaratmıştır. İşte bu tüketim toplumu içinde de emekçi, sosyal demokrasinin kendisine getirdiği korumalara rağmen çağdaş düzeyde gene de yoksul ve yoksun kalmakta devam etmiştir. Böylece, sosyal demokrasi içinde bile emeğin gerçeklerine ters düşen durumlar doğmuştur.

Çünkü sosyal demokrasi gereği, emek tam karşılığını ister. Fakat kapitalizmin gereği de, sermayenin, alabildiğince, kapitalistin ellerinde birikimini ister.

Öyle ise çareyi başka bir aşamada aramak gerekir. Bu «Ekonomik Demokrasi» aşamasıdır.

Ekonomik Demokrasi şimdilik şudur: Önce, üretimden ayrılacak ve işçiye aktarılacak fonlar kurulur. Bu fonlar, birikimi, kapitalistin temelinde kurtarmış olur. Sonra, bu birikimin bundan böyle bir tüketim toplumu yaratmak üzere değil, bir tasarruf ekonomisi toplumu yaratmak üzere üretime vurur.

Bunların olabilmesi için de üretim hayatında alınacak karara devlet ile birlikte tüm ekonomik kuruluşların katkı getirmesi sağlanır. Artık Ekonomik karar, yalnız özel sektör bürokratları ve teknokratlarınca alınmaz. Devlet, bu işe geniş ölçüde katılır. Fakat bunlara ek olarak işçi sendikaları temsilcileri de ekonomik kararın alınması sürecine geniş ölçüde katılırlar.

Böylece ekonomik demokrasi, kapitalistin elinde sınırsız bir birikim tekeli kurulması olayını kırmış olur. Çünkü işçiyi de birikim sahibi kılmaktadır. Ayrıca bu sistem ekonomik karar tekeli de kırar. İşçi sendikasını da karar süresince katar. Bunun için ekonomik demokrasi, tüm demokratik güçlerin ittifakını zorunlu görür.

Evet Ekonomik Demokrasi şimdilik budur. Ama o nasıl gelişecektir. acaba ilerde gene kapitalizmin bir türü olarak mı vücut bulmuş olacaktır. Yoksa bir demokratik sosyalizme doğru gelişmenin bir ön aşaması olacaktır.

Ama, bir gerçek gene de ortada değil midir, acaba? Bir çağcıl demokrasi arayışı: Kapitalizmin sıkıntularından nasibini almış bir tür olmayı aşarak, halkın ekonomisi olmayı başaran bir sistem arayışı...

Eğer böyle bir arayış varsa, biz onun niteliklerini şimdilik şöyle görüyoruz: Antifaşist, sosyalist ve demokratik oluş...

Gerçekten, bu arayış, özgürlükçü niteliği, özgürlükçü olma amacı, ile faşizmin karşısındır. Sonra o, sömürünün olmadığı bir toplumsal yapı ve ekonomi araması ile de sosyalisttir. Her türlü diktaya varan tepeden inmeciliklere, ya da zamanla olan iş ve ekonomik düzen arasındaki yabancılaşmalara karşı oluşu ile de demokratiktir. Halk potansiyeli içindeki demokratik güçlerin birleşmesinden doğup, bu birleşim tarafından yürütülme sürecini benimseyişi ile de çağcıl bir demokrasidir.